

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)
www.economy.nayka.com.ua | № 12, 2018 | 27.12.2018 р.

DOI: [10.32702/2307-2105-2018.12.81](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2018.12.81)

УДК 338.24

*М. А. Мащенко,
к. е. н., доцент, доцент кафедри економічної теорії, статистики та прогнозування,
Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця, м. Харків*

ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК УМОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНВАЙРОНМЕНТАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

*Maryna A. Mashchenko
Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Economic Theory, Statistics and Forecasting,
Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics, Kharkiv*

PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP AS A PRECONDITION FOR ENSURING ENVIRONMENTAL SECURITY

Досліджено, що реформування системи управління економікою є одним із напрямків розвитку економіки. Ефективний шлях підвищення ефективного функціонування державної власності – розвиток спільних відносин між державою та бізнесом, що дозволить залучити додаткові ресурси, особливо інвестиції, в державний сектор економіки. У такій системі відносин відбувається поєднання ресурсів та потенціалу держави та бізнесу, що сприяє підвищенню ефективності використання наявних ресурсів та розподілу ризиків державного та приватного секторів. Обґрунтовано, що в Україні ще не сформовано інституціональне середовище державно-приватного партнерства. Це вимагає наукового обґрунтування сутності державно-приватного партнерства.

Проаналізовано досвід розвинутих країн щодо становлення державно-приватного партнерства за різними напрямками. Запропоновано один із напрямків державно-приватного партнерства – забезпечення інвайронментальної безпеки на рівні держави та підприємства.

Визначено, що державно-приватне партнерство щодо забезпечення інвайронментальної безпеки дозволить: підвищити ефективність управління об'єктами різних форм власності з метою захисту навколишнього середовища; покращити якість публічних послуг для населення та бізнесу; створити умови для використання новітніх технологій та запровадження інновацій; знизити навантаження на державний бюджет та оптимізує бюджетні видатки на надання публічних послуг та утримання бюджетних установ; підвищити ефективність проектів шляхом участі приватного підприємства, як правило, більш ефективного на ринку, ніж державна установа.

It is investigated that reforming the management system of economics is one of the directions of the economic development. An effective way to improve the effective functioning of state property is to develop a common relationship between the state and business which allows attracting additional resources, especially investments, into the public sector of the economy. In this system of relations there is a combination of resources and the potential of the state and business which contributes to

increasing the efficiency to use the available resources and share risks of the public and private sectors.

It is justified that the institutional environment of public-private partnership has not been formed in Ukraine yet. This requires justifying scientifically the essence of the public-private partnership.

The experience of developed countries regarding the establishing public-private partnership in different directions is analyzed. One of the areas of public-private partnership is proposed – to ensure the environmental security at the state and business levels.

It is determined that public-private partnership ensuring environmental security allows: increasing the efficiency of the management of the objects of various forms of ownership in order to protect the environment; improving the quality of the services for the public and business; creating conditions to use the latest technologies and introduce innovations; reducing the load on the state budget and optimizing budget expenditures for public services and budgetary institutions; increasing the projects efficiency through participating private enterprises, as a rule, which are more effective on the market than the state institution.

Ключові слова: *інвайронментальна безпека; держава; підприємство; державно-приватне партнерство; соціально-економічний розвиток.*

Key words: *environmental security; state; enterprise; public-private partnership; social and economic development.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку економіки потрібен перехід до нової інноваційної моделі розвитку, в основі якої ефективний аналіз та створення ефективних форм співпраці, однією з таких форм є державно-приватне партнерство.

Розвиток спільних відносин між державою та приватними підприємствами перебуває на стадії формування. Це потребує наукових досліджень щодо сутності та ролі державно-приватного партнерства, аналітичного огляду моделей державно-приватного партнерства. Важливого значення державно-приватне партнерство набуває у розрізі забезпечення інвайронментальної безпеки на макро- та мікроекономічному рівнях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сутність економічної категорії «інвайронментальна безпека», особливості реалізації інвайронментальної безпеки та пріоритети інвайронментальної безпеки досліджено Машенко М.А. [1-3]. Данилишин Б., Павлюк К., Павлюк С. [4-5] досліджували сутність та роль державно-приватного партнерства в соціально-економічному розвитку держави. Світовий досвід щодо розвитку державно-приватного партнерства та його адаптація в Україні мають місце в наукових розробках вчених-економістів [6-8], дослідження інвайронментальної економіки мають місце в роботах вчених-економістів Хопнера А., Канта Б., Шолтенса Б. [9].

Постановка завдання. Соціально-економічний розвиток держави залежить від забезпечення інвайронментальної безпеки на макро- та мікроекономічному рівнях. Однією з умов інвайронментальної безпеки є державно-приватне партнерство. Питання державно-приватного партнерства щодо забезпечення інвайронментальної безпеки є малодослідженими.

Метою статті є аналіз сутності державно-приватного партнерства у розрізі інвайронментальної безпеки на рівні держави та підприємства.

Основні результати дослідження. Економічна категорія "державно-приватне партнерство" з'явилася в Сполучених Штатах Америки у 1950-х роках у результаті впровадження в дію проекту щодо фінансування програм освіти. У 1960-х роках ця економічна категорія широко розповсюджується в результаті розвитку державно-приватної співпраці у сфері територіальної інфраструктури, соціальної сфери [6].

Державно-приватне партнерство в Україні на сучасному етапі тільки формується.

Експертами інституту стратегічних досліджень досліджено, що в посткризовому розвитку збільшився комерційний інтерес до державної підтримки, що, у свою чергу, знижує ризик інвестицій приватного сектору та підвищує надійність інвестиційних проєктів [7].

Теоретичні дослідження співпраці приватного сектору та держави показують, що не існує єдиної думки щодо сутності державно-приватного партнерства.

Так, вчені Павлюк К.В. і Павлюк С.М. вважають, що економічна інтерпретація державно-приватного партнерства у найширшому сенсі цього поняття полягає у конструктивному співробітництві уряду та приватного сектору у політичних, соціальних, гуманітарних та інших областях [5].

Закон України «Про державно-приватне партнерство» державно-приватне партнерство розглядається як система відносин між державними та приватними партнерами, побудована на принципах рівності партнерів та узгодженості їх інтересів [10].

Данилишин Б.М. під державно-приватним партнерством розуміє одну з форм співпраці держави та приватного сектору економіки, яка дозволить підвищити ефективність від реалізації масштабних проєктів у рамках економіки країни в цілому [4].

У рамках державно-приватного партнерства, незважаючи на різноманітність форм, сторони мають специфічні функції, чітке розділення яких створює забезпечення балансу систем взаємин і успіх співробітництва. Держава, як правило, виступає однією із сторін проєкту державно-приватного партнерства та регулює відносини непрямо через державні організації. Органи влади надають організаціям повноваження щодо виконання державних функцій.

Так, приватний сектор надає фінансові ресурси, професійний досвід, ефективне управління, гнучкість та ефективність у прийнятті рішень, інноваційну здатність. Зі свого боку, держава надає власникові можливість використовувати свої права, податкові пільги, гарантії. Реальне значення державно-приватного партнерства полягає у тому, що суспільство отримує якісні послуги. Державно-приватне партнерство – це не тільки інвестиційний механізм, а й модель ефективного економічного управління, яка дозволяє зменшити та оптимізувати витрати, та підвищити ефективність проєкту.

З огляду на різноманіття визначень поняття «державно-приватне партнерство» частіше використовується визначення щодо законодавчо- визначеного взаємовигідного співробітництва між державою та приватним сектором, спрямоване на досягнення цілей сторін, яке застосовується в різних формах між державою та приватним сектором у різних періодах на різних рівнях (місцевих, регіональних та національних).

Державно-приватне партнерство є короткострокове та довгострокове, залежно від цілей, масштабів та складності проблем, які потрібно вирішити. Якість залежить від рівня нормативної бази, компетенції персоналу та взаємних переваг учасників, інших ресурсів, які використовуються для спільної діяльності. Державні органи при реалізації партнерства виступають ініціаторами програм, фінансуючою стороною, державним замовником.

Державна та приватна взаємодія є особливо ефективною від впровадження великих інвестиційних проєктів у сфері інновацій. Однак, це вимагає виконання ряду необхідних умов:

- наявність чітко визначених пріоритетів державно-стратегічного характеру та виявлення можливих шляхів їх досягнення;
- встановлення правил взаємодії держави та приватного сектору щодо реалізації таких проєктів;
- розробка спеціальних пропозицій для сегментації інвестиційних ризиків, переваг для кожного реалізованого проєкту.

У науковій літературі існують наступні характерні риси державно-приватного партнерства:

- двостороннє партнерство держави та приватним сектором;
- чітко визначені основні положення співробітництва в офіційних документах (контрактах, угодах тощо);
- рівноправний та взаємовигідний характер партнерства шляхом забезпечення основних цілей партнерства;
- наявність чітко визначених спільних цілей держави та приватного сектору;
- розподіл фінансових та інших ризиків та витрат між сторонами товариства;
- рівноправна участь сторін у розподілі отриманих результатів;
- спільні внески держави та приватного сектору як учасників партнерства для досягнення спільних цілей.

Різні форми, механізми та галузі використання роблять державно-приватне партнерство універсальним механізмом вирішення довгострокових завдань. Розповсюджені форми державних установ, які приймають участь у партнерстві з приватними організаціями: державні установи; фінансово-промислові групи; некомерційні партнерства; фонди.

Використовуються різні форми державно-приватного партнерства:

- спеціальні економічні зони;
- інвестиційні фонди, включаючи венчурний капітал;
- інвестиційні рекламні агентства;
- концесійні угоди;
- установи зі змішаною формою власності;
- замовлення на поставку товарів, надання послуг для потреб держави та муніципальної адміністрації;
- оренда;
- лізинг;
- рівноправна участь приватного капіталу у державних підприємствах.

Кожна форма наповнена певними механізмами та інструментами, які є змістовною частиною юридичних, фінансових, податкових, митних, економічних, організаційних, управлінських відносин.

Розвиток державно-приватного партнерства починається зі здійснення невеликих угод про спільну діяльність. Потім виробляється більш інтегрований підхід, кількість і масштабів контрактів. У деяких випадках державно-приватне партнерство носить стратегічний характер.

Деякі інструменти державної соціально-економічної політики отримують сьогодні назву «державно-приватне партнерство»:

- об'єднання державної та приватної власності в рамках соціально значущих проєктів на принципах доходності;

– укладення спеціальних домовленостей, де в якості сторін виступають публічні органи та приватні підприємці;

- делегування повноважень держави приватному сектору щодо надання публічних послуг;
- фінансування державою розвитку інфраструктури для комплексного освоєння територій;
- об'єднання ресурсів державного та приватного секторів в інноваційній сфері;
- залучення бізнесу до вирішення соціальних завдань (охорона здоров'я, освіта, культура);
- державна підтримка малого та середнього бізнесу.

Державно-приватне партнерство спрямоване на створення, реструктуризацію, модернізацію, використання об'єктів соціальної інфраструктури:

- природні ресурси;
- економічна інфраструктура;
- об'єкти, що обслуговують сферу матеріального виробництва;
- об'єкти сфери державних послуг: громадський транспорт, комунальне господарство, державні послуги, соціальні послуги;
- об'єкти державної та муніципальної адміністрації;
- інші об'єкти соціальної інфраструктури.

Основні принципи державно-приватного партнерства України щодо забезпечення інвайронментальної безпеки [10] подано на рис. 1:

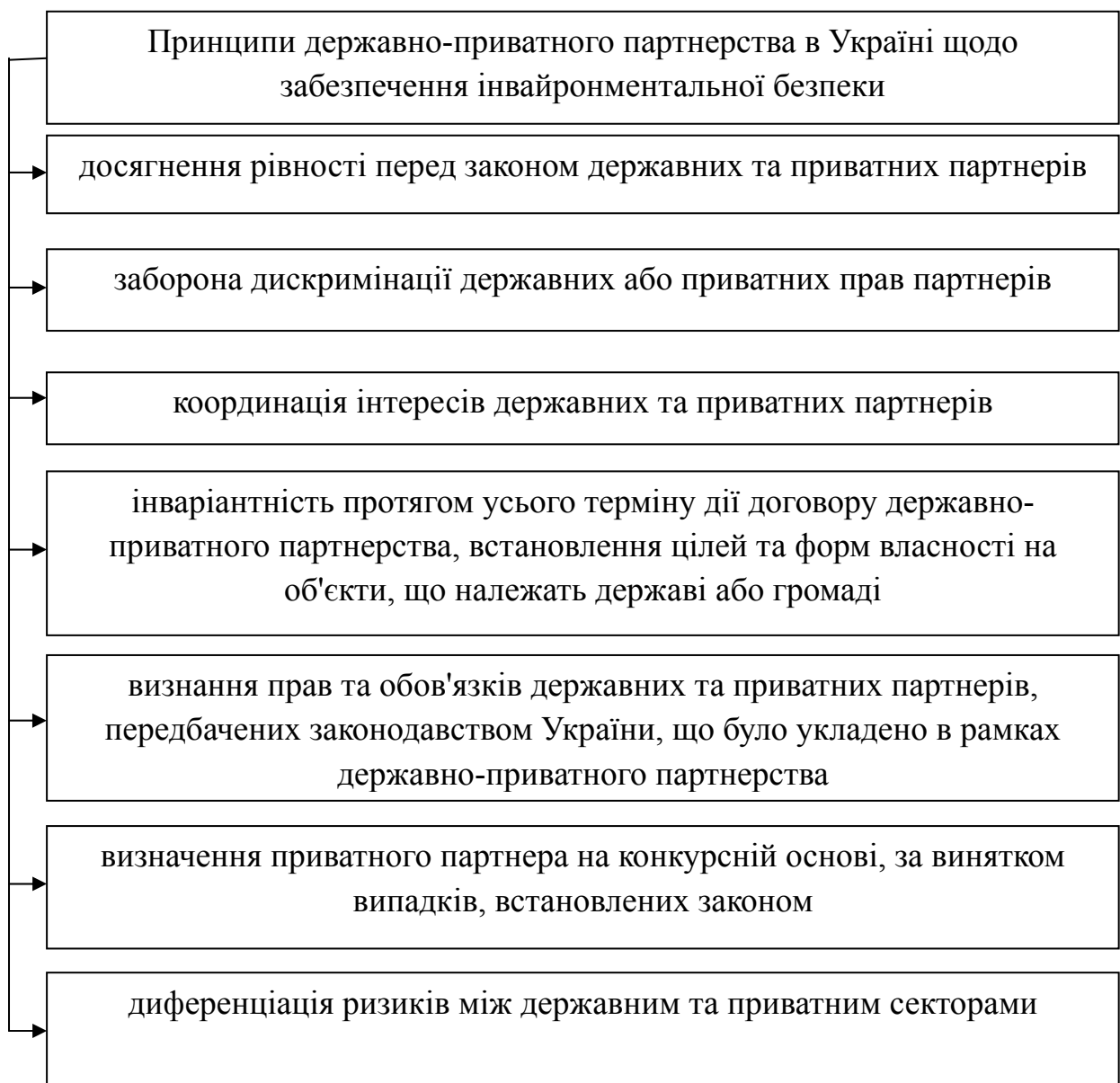

Рис. 1. Основні принципи державно-приватного партнерства України щодо забезпечення інвайронментальної безпеки

Завданнями програми розвитку державно-приватного партнерства щодо забезпечення інвайронментальної безпеки, що сприяє створенню середовища в Україні та допомагає державно-приватній співпраці повинні стати:

- удосконалення законодавчої та нормативної бази, що дозволить створити правове середовище, яке полегшить реалізацію державно-приватного партнерства;
- підтримання роботи національної організації державно-приватного партнерства для надання допомоги місцевим органам державної влади та центральним органам виконавчої влади з метою підвищення ефективності та якості спільних служб та вдосконалення інфраструктури за участю приватного партнера;
- процес підготовки та перепідготовки кадрів щодо реалізації державно-приватного партнерства з метою забезпечення інвайронментальної безпеки;
- практичне впровадження державно-приватного партнерства щодо забезпечення інвайронментальної безпеки підприємства;
- перехід на енергозберігаючі технології, що дозволить забезпечити раціональне використання природних ресурсів.

Державно-приватне партнерство у розвитку економічного життя, яке може створити умови, необхідні для підвищення потенціалу партнерства і забезпечення безпеки країни залежить від буквальної реалізації стратегічних і тактичних заходів. Основними з них є:

- забезпечення довіри, взаємодії та відповідності цілям партнерів;
- адаптація проектів державно-приватного партнерства до місцевих, регіональних, національних умов.
- вибір ефективної моделі співпраці, яка охоплює основні цілі в рамках конкретного партнерського проекту;
- забезпечення чіткої організації та контролю цілей, досягнутих за допомогою спільних проектів;
- ефективна конфігурація партнерської угоди, що визначає обов'язки партнерів у відкритій формі і регулюванні потенційних конфліктів інтересів;
- мінімізація фінансових ризиків партнерів та підтримка довірчих відносин;
- забезпечення ефективного лідерства державного сектору в партнерських проектах, сумісних із законом;
- «двигун» використання державних фінансових вкладень в проект і використання фактору залучення спеціальних проектів на різних етапах проекту партнерства.

Основні напрями становлення державно-приватного партнерства в Україні щодо забезпечення інвайронментальної безпеки подано на рис. 2:

Рис. 2. Основні напрями становлення державно-приватного партнерства в Україні щодо забезпечення інвайронментальної безпеки

Важливого значення державно-приватне партнерство набуває у розрізі забезпечення інвайронментальної безпеки. Державно-приватне партнерство дозволить розділити функції щодо забезпечення інвайронментальної безпеки між державою та підприємством.

Впровадження державно-приватного партнерства щодо забезпечення інвайронментальної безпеки в Україні стикається з наступними перепонами:

- відсутність досвіду практичного застосування механізмів державно-приватного партнерства в Україні;
- нормативно-правова база недосконала;
- невідповідність інвестиційних інтересів у реалізації концепції державно-приватного партнерства;
- відсутність інституційної структури для реалізації державно-приватного партнерства;
- застарілість об'єктів інфраструктури тощо.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, з огляду на різноманіття визначень поняття «державно-приватне партнерство» найбільш часто використовується визначення щодо законодавчо-визначеного взаємовигідного співробітництва між державою та приватним сектором, спрямоване на досягнення цілей сторін, яке застосовується в різних формах між державою та приватним сектором у різних періодах на різних рівнях (місцевих, регіональних та національних). Досліджено форми, інструменти, умови державно-приватного партнерства. Обґрунтовано основні принципи та напрями державно-приватного партнерства щодо забезпечення

інвайронментальної безпеки: необхідно сформувані правові, організаційно-економічні, інституціональні та фінансові механізми державно-приватного партнерства; забезпечити фінансову реалізацію державно-приватного партнерства щодо забезпечення інвайронментальної безпеки; розробити методологію проведення оцінки та аналізу ризиків державно-приватного партнерства тощо.

Література.

1. Машенко М. А. Теоретичне обґрунтування сутності економічної категорії «Інвайронментальна безпека» / М.А. Машенко // Вісник економіки транспорту та промисловості, 2017, № 60. – С. 49–55.
2. Машенко М.А., Литвиненко А.В. Визначення пріоритетів інвайронментальної безпеки України / М.А. Машенко, А.В. Литвиненко // Вісник економіки транспорту і промисловості. № 61 – 2018. – С. 47–53.
3. Машенко М.А. Особливості реалізації інвайронментальної безпеки України / М.А. Машенко // Управління розвитком. № 2 – 2018. – С. 64–68.
4. Данилишин Б. Державно-приватне партнерство – стратегічна форма взаємодії влади і бізнесу // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://news.yurist-online.com/news/kmu/2>
5. Павлюк К. В. Сутність і роль державно-приватного партнерства в соціально-економічному розвитку держави / К. В. Павлюк, С. М. Павлюк // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. – 2010. – Вип. 17. – С. 10-19.
6. Yescombe E. R. Public-Private Partnerships: Principles of Policy and Finance / E. R. Yescombe [UK First edition]. – London: Yescombe Consulting Ltd, 2007. – 368 p.
7. Щодо розвитку державно-приватного партнерства як механізму активізації інвестиційної діяльності в Україні. Аналітична записка [Електронний ресурс] // Національний інститут стратегічних досліджень при Президенті України [сайт]. – Електронні дані. Київ. – Режим доступу: [<http://www.niss.gov.ua/articles/816/>].
8. Павлова Г.О. Державно-приватне партнерство: аналіз світового досвіду та шляхи розвитку в Україні [Електронний ресурс] / Г. Павлова. – Режим доступу: [<http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/putp/2011-3/doc/3/02.pdf>].
9. Hoepner, A. G. F., B. Kant, B. Scholtens, and P.-S. Yu (2013) Is the journal Ecological Economics really in itself a poor and misleading guide to what ecological economics is about? A reply to “Influencing the perception of what and who is important in ecological economics” Ecological Economics 89, 174-176, 2013 p.
10. Закон України «Про державно-приватне партнерство» від 1 липня 2010 року № 2404-VI / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [<http://www.nau.ua/druk.php?name=332930-01072010-0.txt>].

References.

1. Mashchenko M. A. (2017), “Theoretical substantiation of the essence of the economic category “Invaironmentalnaya safety”, Visnyk ekonomiky transportu ta promyslovosti, vol. 60. – pp. 49–55.
2. Mashchenko M.A. and Lytvynenko A.V. (2018), “Determination of priorities of invariant safety of Ukraine”, Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti, vol. 61. – pp. 47–53.
3. Mashchenko M.A. (2018) , “Features of realization of invariant safety of Ukraine”, Upravlinnia rozvytkom, vol. 2. – pp. 64–68.
4. Danylyshyn B. Public-private partnership is a strategic form of interaction between government and business, available at: <http://news.yurist-online.com/news/kmu/2>, (Accessed 4 Nov 2018).
5. Pavliuk K. V. and Pavliuk S. M. (2010), «The essence and role of public-private partnership in the socio-economic development of the state», Naukovi pratsi Kirovohradskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu. Ekonomichni nauky, vol. 17. – pp. 10-19.
6. Yescombe E. R. (2007), Public-Private Partnerships: Principles of Policy and Finance [UK First edition]. – London: Yescombe Consulting Ltd, – 368 p.
7. On the development of public-private partnership as a mechanism for activating investment activity in Ukraine. Analytical Note [Electronic Resource] // Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen pry Prezydentovi Ukrainy, available at: <http://www.niss.gov.ua/articles/816/>, (Accessed 4 Nov 2018).
8. Pavlova H.O. Public-private partnership: analysis of world experience and development paths in Ukraine, available at: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/putp/2011-3/doc/3/02.pdf>, (Accessed 14 Nov 2018).
9. Hoepner, A. G. F., B. Kant, B. Scholtens, and P.-S. Yu (2013) Is the journal Ecological Economics really in itself a poor and misleading guide to what ecological economics is about? A reply to “Influencing the perception of what and who is important in ecological economics” Ecological Economics 89, 174-176.
10. Law of Ukraine "On Public-Private Partnership" dated July 1, 2010 No. 2404-VI, available at: <http://www.nau.ua/druk.php?name=332930-01072010-0.txt>, (Accessed 24 Nov 2018).

Стаття надійшла до редакції 03.12.2018 р.